

ISSN 2091-5187

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖУРНАЛ

2024
2/2-сон

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ 2024 йил, 2/2-сон

Муассис: Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 2008 йил 31 декабрда
0561-рақам билан рўйхатга олинган.

ЎЗР ОАК Риёсатининг 19.03.2017 й., 239/5-сонли қарори билан эътироф этилган

**Тахририят ижодий
жамоаси:**

Бош муҳаррир:

и.ф.д., проф. М.Э.Пўлатов

Бош муҳаррир

ўринбосари:

и.ф.н., проф. Д.Х.Асланова

Масъул котиб:

и.ф.д., проф. М.Қ.Пардаев

Муҳаррирлар:

и.ф.д. Ф.А.Сафаров

PhD, доцент И.М.Пардаева

катта ўқит. Ш.З.Ўразов

Техник муҳаррир:

и.ф.н., доц. А.Н.Холиқулов

Корректор:

PhD С.А.Бабаназарова

Саҳифаловчи:

PhD ассис. Х.Н.Очилова

1 йилда 4 мартаба
чоп этилади.

**Ўзбекистон худудида
тарқатилади.**

Тахририят манзили:

140100, Самарқанд шаҳар,
Амир Темур кўчаси, 9-уй,

тел.: +998(66)233-28-38,

+998(97)913-74-40

факс: +998(366)231-12-53

эл.почта:

samisiservis@inbox.uz

Тахририят кенгаши раиси:

М.Э.Пўлатов – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис
институти ректори, и.ф.д., профессор

Тахририят кенгаши раиси ўринбосари:

Д.Х.Асланова – СамИСИ илмий ишлар ва
инновациялар бўйича проректори, и.ф.н., профессор

Тахрир кенгаши аъзолари:

Б.А.Бегалов – Ўзбекистон Республикаси Президенти
хузуридаги Статистика агентлиги директори, и.ф.д.,
профессор

М.Қ.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.К.Ғоибназаров – и.ф.д., профессор.

М.М.Мухаммедов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Д.Р.Зайналов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Муртазаев – ТДИУ СФ директори, и.ф.д., проф.

М.Р.Болтабаев – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Р.Х.Эргашев – ҚарМИИ профессори, и.ф.д.

И.С.Тўхлиев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

К.Б.Уразов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Қ.Ж.Мирзаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.И.Исроилов – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Г.М.Шодиева – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.Абдукаримов – СамИСИ профессори, и.ф.н.

Р.Қобилов – Самарқанд вилояти ҳокими ўринбосари

С.Н.Тошназаров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Р.Н.Нормахматов – СамИСИ профессори, т.ф.д.

А.Бектемиров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

М.Т.Алимова – СамИСИ профессори, и.ф.д.

З.Дж. Адилова – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Ш.О.Қувондиқов – СамИСИ профессори в.б., иқтисод
фанлари доктори

Л.Н.Халикова – СамИСИ профессори в.б., DSc

Ф.А.Сафаров – СамИСИ доценти в.б., DSc

МУНДАРИЖА:

НАЗАРИЯ ВА МЕТОДОЛОГИЯ	
Соҳибназар Каримов Тасаввуф таълимотида тарбия хизмати масаласи	5
Diyor Haqberdievich Xolmamatov Ulgurji savdoni iqtisodiyotdagi o‘rni va ahamiyati bilan bog‘liq ilmiy-nazariy qarashlar	11
Shohida Kamoliddin qizi Jo‘raboyeva Eksport salohiyati tushunchasining konseptual asoslari	15
Rustam Nuridinovich Jiyamuratov Hududiy eksport salohiyatini oshirishga oid nazariy yondashuvlar	22
РАҚАМЛИ ВА ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТ	
Ziyobidin Shaminovich Suvonov Sun‘iy intellekt va uning imkoniyatlari	27
САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ	
Фарход Бахриддинович Ахоров Ўзбекистонда ер ресурсларини баҳолашнинг экологик-иқтисодий услубияти	31
Shexroza Madjitovna Karimova Qovoq - funktsional oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishda istiqbolli xom ashyo	36
ТАДБИРКОРЛИК, МЕХНАТ, БАНДЛИК ВА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ	
Феруза Асатовна Ишонкулова Необходимые условия для успешной деятельности предпринимательства в Республике Узбекистан	39
Rahmatillo Miralimovich Egamov, Rushona Sheraliyevna Husainova Hududiy iqtisodiyotning rivojlanishida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o‘rni	45
ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА СЕРВИС	
Сарвар Аюбовна Исхакова Хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантиришда тadbirkorlikнинг салоҳиятидан фойдаланиш имкониятлари	49
Zoxid Sobirovich Axmedov Transport logistikasi xizmatlari samaradorligini oshirishda innovatsion jarayonlarning qo‘llanilishi	53
Обид Мамаюнович Пардаев Хизмат кўрсатиш соҳасини такомиллаштириш ҳисобига маҳаллалар ободлигини таъминлаш масалалари	57
Фарход Анварович Сафаров Ўзбекистонда хизматлар соҳасининг комплекс стратегик таҳлилини TOWS-матрицаси ёрдамида амалга ошириш имкониятлари	61
Orzujon Mamasoliyevich Rajabov Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	65
Bekzod Maxsudovich Abdumannonov Ekologik toza jamoat transportidan samarali foydalanish – avtomobillar tirbandligini bartaraf etishning kafolatidir	70

Шахриёр Шодиёрович Тураев Юридик хизматларнинг таркибида адвокатлик фаолиятининг ўрни ва унинг назарий масалалари	74
ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА ХЎЖАЛИГИ	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Росулбек Исломович Пардаев Яшил иқтисодиёт шароитида халқаро экотуризмнинг замонавий концепцияси ва амалиёти	79
Юлдуз Пирназаровна Урунбаева Ўзбекистонда янги-музей туризмни ташкил қилиш ва ривожлантиришнинг мақсади ва вазифалари	83
Latofat Tolibovna Yuldosheva Tourism System: Tourism Supply and Bridging Components. Evidence from Samarkand	87
Shaxnoza Shuxrat qizi Xashimova Xorij mamlakatlarida sog‘lomlashtirish turizmi va uning rivojlanish xususiyatlari	93
Зухрали Турсуналиевич Абдулхакимов Халқаро туризм индустриясининг ривожланиш динамикаси, шаклланиш тенденциялари	99
Мохинур Ўлмас қизи Ўроқова Навой вилоятида сафари туризмни ташкил қилиш ва такомиллаштириш истиқболлари	104
Мухауво Вахриллоевна Хамроева Turizm sohasidagi hududiy transport xizmatlarining iqtisodiy ko‘rsatkichlari tahlili	109
Парвина Аслиддин қизи Холматова Ўзбекистонда экологик туризмни ривожлантиришнинг иқтисодий ва ижтимоий аҳамияти	113
Kamol Sharifovich Yuldashev Sayohatni mustaqil rejalashtirishda qo‘llaniladigan axborot texnologiyalari va uning bosqichlari	117
Анжим Айдосбаевна Ембергенова Қорақалпоғистон Республикасида замонавий туризмни ривожлантириш йўналишлари	123
МЕНЕЖМЕНТ ВА МАРКЕТИНГ	
Гўзалхон Ақром қизи Абдурашидова Маркетинг тизимида нархларни шакллантириш механизми тамойиллари ва усуллари	129
Мохиғул Эркиновна Ахтамова Стратегическое управление проектами в Республике Узбекистан: ключ к экономическому развитию	135
Nargiz Toxirovna Sattarova Mamlakatimizda sanoat korxonalarini boshqarish jarayonini takomillashtirish	139
ИНВЕСТИЦИЯ	
Акрам Одилович Очилов, Дурдона Хасан қизи Рахмонова Развитие экономики Кашкадарьинской области на основе внедрения инвестиций	143
МОЛИЯ, ПУЛ МУОМАЛАСИ ВА КРЕДИТ	
Jaxongir Rasulovich Zaynalov, Shaxnoza Maxmudovna Latipova Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida moliyaviy siyosatni rivojlantirish yo‘llari	148

Bobir Xo‘jaqul o‘g‘li Qilichov Islomiy banklar, insonlarning moliyaviy xavfsizligini ta’minlashdagi ahamiyati	152
Zarif Oripovich Axrorov Foyda solig‘i vositasida iqtisodiyotni tartibga solish	156
БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ, ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ ВА АУДИТ	
Аскар Хайдарович Джумаев Иқтисодиётни рақамлаштириш шароитида бухгалтерия ҳисобини синергетик самарасини ошириш масалалари	163
То‘лқин Ismatulla o‘g‘li Yahyoyev Qurilish korxonalarida ko‘rsatilgan qurilish xizmatlari bo‘yicha xarajatlar hisobi hamda tahlili	167
Jahongir Ahmadjon o‘g‘li Sagdullayev Yoshlar jinoyatchiligini oldini olish metodikasi tahlili	171
Шараф Урокбоевич Ташматов Интернет савдо хизматларига талабни шакллантирувчи омиллар таҳлили	175
ТАЪЛИМ, КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ ВА ПЕДАГОГИКА	
Саидахроп Гуломов, Мамаюнус Пардаев, Севара Бабаназарова, Хилола Очилова Янги Ўзбекистонда таълим, тарбия ва ақлий меҳнатнинг уйғунлигини таъминлаш	178
Дилбар Хасановна Асланова, Вазира Саидмуродовна Узакова Совершенствования организационно-экономического механизма подготовки конкурентоспособных специалистов с высшим образованием на рынке труда	184
Quvvat Haqnazarovich Aliqulov Oila va badiy madaniyatni yangi avlod kadrlarini tayyorlashda falsafiy jihatlarini	189
Фарангис Азамовна Ишанкулова Олий таълим муассасаси имижини шакллантиришнинг ўзига хос жиҳатлари	192
ЭЪТИБОРГА МОЛИК МАСАЛАЛАР	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев Бахтли ва комил инсон формуласи. Ҳалол йўл билан топилган маблағ – ўзингизники	197

- Tourism in Uzbekistan. Ph.D. Thesis, Tashkent State University of Economics, Toshkent, Uzbekistan, 16 November 2017./
6. Lindberg, K. Economic Aspects of Ecotourism / K. Lindberg // Ecotourism: a Guide for Planners & Managers. Vol. 2 / K. Lindberg, M. E. Wood, D. Engeldrum (eds.). — Vermont: the Ecotourism Society, 1998. — P. 87—117.
  7. Matyakubov, U.; Matjonov, B.; Kalandarov, J. Uzbekistan possesses the most considerable tourist potential in Central Asia. Eur. Fachhochsch. 2016, 2, 96–98...
  8. Шестакова Э.С., Рудйк А.Н., Бутова Т.Г. [Functions of Ecological Tourism]. Сервис в России и зарубежом [Service in Russia and Abroad], 2016, iss. 2 (63), pp. 239–252. Available at: <https://readera.org/140205474> (accessed 12.03.2021).
  9. Weaver, D. B. Sustainable tourism: theory and practice / D. B. Weaver. — Amsterdam; London: Elsevier Butterworth-Heinemann, 2006. — 240 p.
  10. Wood, M. E. Ecotourism guidelines for nature tour operators / M. E. Wood. — North Bennington: Ecotourism Society, 1993. — 16 p.
  11. <http://lex.uz>
  12. <http://wwwstat.uz>
  13. Тўхлиев И.С., Кудратов Ф.Х., Пардаев М., Туризмни режалаштириш. Дарслик. - Т.: "Иқтисодиёт ва молия", 2010. - 220 б.
  14. Тухлиев Н., Таксанов А. Экономика большого туризма. Т.: «Узбекистон миллий энциклопедияси», 2001. — 208с. Стр. 13

П.Холматова	P.Kholmatova
Экономическое и социальное значение развития экотуризма в Узбекистане	Economic and social significance of developing eco-tourism in Uzbekistan
<p>Аннотация: в статье описаны сущность, цели и задачи экотуризма, теоретическая концепция, а также приоритетные направления развития экотуризма в Узбекистане. Кроме того, в данной статье рассматриваются конкретные аспекты экотуризма и, изучив факторы, влияющие на его развитие, вносятся соответствующие предложения по данной проблеме.</p> <p>Ключевые слова: туризм, культурный туризм, экотуризм, заповедник, экология, природные ресурсы, экологическая безопасность, цель экотуризма, особенности экотуризма, охрана окружающей среды, устойчивое развитие.</p>	<p>Abstract: the article describes the essence, goals and tasks of ecotourism, the theoretical concept, as well as the priority directions of the development of ecotourism in Uzbekistan. In addition, this article examines the specific aspects of ecotourism and, having studied the factors influencing its development, makes appropriate proposals for this problem.</p> <p>Keywords: tourism, cultural tourism, ecotourism, reserve, ecology, natural resources, environmental safety, purpose of ecotourism, features of ecotourism, environmental protection, sustainable development.</p>

Kamol Sharifovich Yuldashev — Ipak yo‘li xalqaro turizm va madaniy meros universiteti tayanch doktoranti, Buxoro davlat universiteti o‘qituvchisi

SAYOHATNI MUSTAQIL REJALASHTIRISHDA QO‘LLANILADIGAN AXBOROT TEKNOLOGIYALARI VA UNING BOSQICHLARI

<p>Annotatsiya: maqolada sayohatni mustaqil tuzishda afzalliklar hamda uning bosqichlari ketma-ketlikda tahlil qilinib, statistik ma’lumotlar orqali yoritilgan. Turpaketni mustaqil loyihalashtirish jarayonida asosiy va qo‘shimcha turistik xizmatlar, ya’ni havo va temir yo‘l transportlari chiptalari, mehmonxona, ovqatlanish xizmatlarini turli xil veb-sahifalar va boshqa metodlar orqali band qilish yo‘llari haqida tavsiyalar ishlab chiqildi.</p> <p>Kalit so‘zlar: mustaqil turizm, sayohatni mustaqil rejalashtirish, onlayn band qilish tizimlari, mustaqil turistlar uyushmasi, sayohatni mustaqil ravishda uyushtirish bosqichlari.</p>
--

Kirish. Bugungi kunga kelib zamonaviy turistlar o‘z sayohati davomida erkinlikni afzal ko‘rishmoqda. Ularga o‘zlari xohlagan tezlikda harakatlanish va ehtiyojlariga javob bera oladigan xizmatlar zarur. Bugungi kunga kelib sayohatni mustaqil shakllantirishda internet

texnologiyalarining rivojlanganligi sababli, xorijiy turist uchun til bilish darajasi yoki boradigan destinatsiya haqida ma'lumotlar to'plashda qiyinchilikka duch kelishmayapti. Bundan tashqari, sayohatni mustaqil rejalashtirish jarayonida turist turli sohalarga tegishli bilimlarga ega bo'lishi mumkin va birinchi navbatda boradigan hududning tarixi, geografik joylashuvi, qaysi xorijiy tillarda suhbatlashishi kabi omillarini o'rganishi talab etiladi. Turmarshrutni rejalashtirayotgan turist, hududning tarixiy obyektlari va arxitekturasi, tabiiy manzaralari va iqlimi, shaharlar joylashuvi va transportdan foydalanish imkoniyatlari, mahalliy aholining madaniyati, turmush tarzi va urf-odatlariga haqida izlanishlar olib borishiga majbur bo'lishi unga o'zini shaxs sifatida rivojlantirish va dunyoviy bilim olishga sabab bo'ladi. Sayohat marshrutini loyihalashda insondan san'at, tajriba va ilm-fan, intellektual va ijodkorlik kabi jihatlarini talab etadigan ishdur [1]. Mustaqil turistlar oqimini yanada oshirishda, ularning mamlakat hududi bo'ylab erkin harakatlanishini ta'minlash, ularga qo'shimcha qulayliklar yaratish maqsadida bugungi kunga kelib O'zbekistonning turistik hududlari hamda chekka hududlariga ham e'tibor kuchaymoqda. Bunga misol qilib mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda turizm industriyasining hissasi katta ahamiyatga ega ekanligini mamlakat prezidenti Sh.M. Mirziyoyev bir necha bor ta'kidlab o'tmoqda. Xususan 2024-yil 12-yanvardagi Respublikaga xorijiy turistlar sonini keskin oshirish hamda ichki turizmni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi PF 9-son Farmonida [2], xalqaro nufuzli turistik va marketing raqamli platformalarida respublikaning milliy turizm mahsulotlari va xizmatlarini joylashtirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi loyihalarini ishlab chiqish vazifasi yuklatildi. Bundan ko'zlangan asosiy maqsad mamlakatdagi turistik infratuzilma va xizmatlar sifatini dunyoga tanishtirish va platforma orqali barcha mustaqil turistlar o'z tur marshrutlarini tuzishda qiyinchiliklarsiz amalga oshirishdan iboratdir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Sayohatni mustaqil amalga oshirish va uni loyihalashtirishda qo'llaniladigan axborot texnologiyalar ketma-ketligi va uning bosqichlari haqida ko'plab xalqaro olimlar o'z tadqiqotlarini olib borishgan, xususan A.I. Ziryanov, I.S. Ziryanova, “Технология планирования самостоятельного путешествия” nomli maqolasida, Abbey Collins, Losev, Daniil Alekseyevich, Использование информационных технологий при организации самостоятельных туристов, Ana Figueroa, FIT Travel: All About Independence, Bianchi, C. (2016). Solo holiday travellers: Motivators and drivers of satisfaction and dissatisfaction, Sunthorn Boonkaew, Chawapong Nui-Suk. B, Somnuk Aujirapongpan. C, Natthakarn Nuanjan. D, Timpika Taajoo. E, Jaturon Jutidharabongse. F, New normal tourism behavior of free independent travelers in the covid-19 pandemic kabi mavzularda maqolalarni e'lon qilib, sayohatni mustaqil tashkil etishdagi afzalliklar va noodatiy turlardagi mavjud bo'ladigan ijobiy va salbiy tomonlar haqida ta'kidlab o'tishgan. Ammo turistik xizmatlarni bosqichma-bosqich amalga oshirish hamda ushbu xizmatlarni band qilish jarayonida qanday axborot texnologiyalar foydalanish kabi ko'rsatmalar ishlab chiqilmagan.

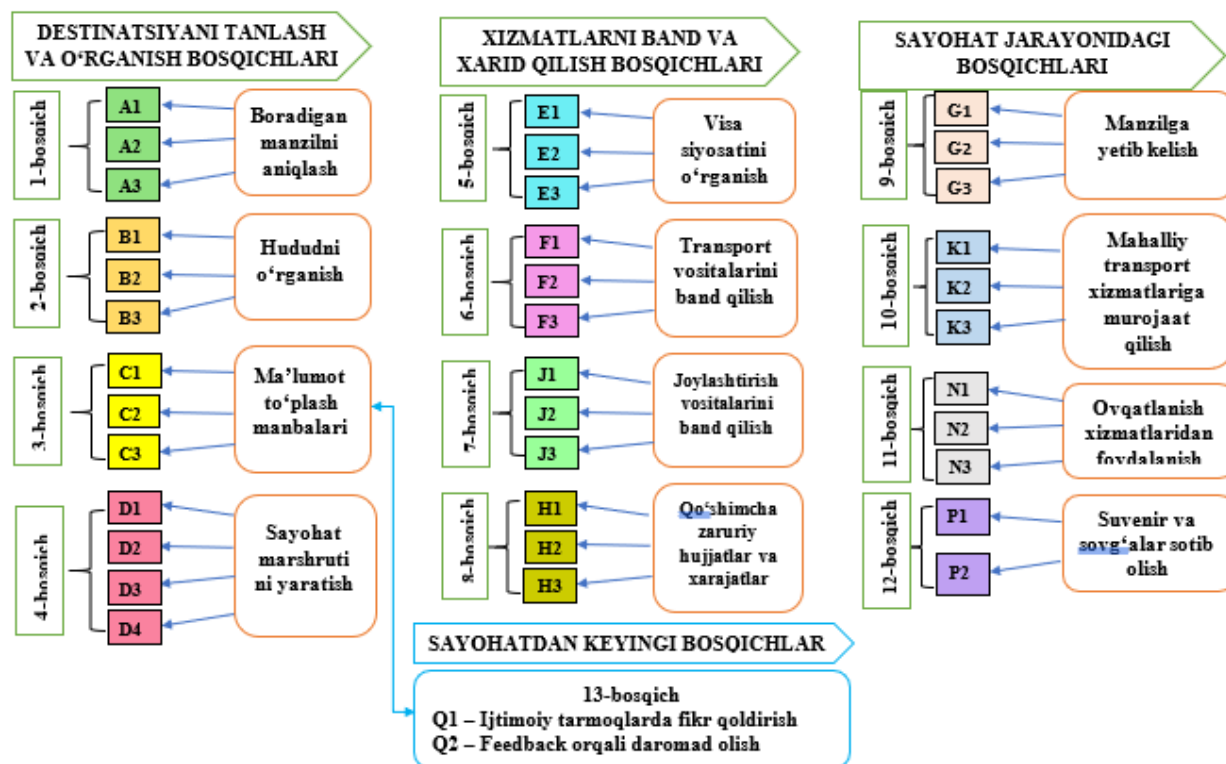
Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu mavzuda tadqiqot olib borish jarayonida asosan turistik xizmatlarning veb-sahifalari, expert xulosalari, mustaqil turistlar uyushmasi sharhlaridan kelib chiqib tahlil qilish usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Axborot texnologiyalar, internet aloqalar, ijtimoiy tarmoqlar rivojlangan asrda zamonaviy turistlar ya'ni o'z sayohatlarini mustaqil, vositachilarsiz amalga oshirishni xohlovchilar kategoriyasi shakllanmoqda. Bunday yondashuv o'z navbatida turist, o'zining harakatlanish tezligi va didiga mos ravishda noyob turni tashkil etishiga sabab bo'ladi. Bundan tashqari mustaqil turist o'z byudjeti va sayohat davomiyligini to'liqligicha nazorat qiladi, o'ziga yoqtirgan transport va turar joy turini tanlaydi. Oqibatda, sayohatni mustaqil tashkil etish turistga mahalliy aholi va hamrohlik qiladigan gidlar bilan yaqinroq bog'lanish imkoniyatini beradi. Mahalliy mutaxassislar hamrohligida esa turist hudud madaniyati bilan tanishish, sayohatni yanada hayajonli va samimiy o'tishini kafolatlaydi [3]. Nazarimizda, sayohatni mustaqil tashkil etishning afzalliklari quyidagilardan iborat: tanlash erkinligi, moslashuvchanlik, tejamkorlik, haqiqiy tajriba, shaxs sifatida yuksalish, yoqimli taassurotlar kabi xususiyatlardan iborat.

Bir qarashda sayohatni mustaqil tuzish yuqorida ko'rsatilgan afzalliklar va o'zining

jozibadorligi bilan har bir turizmni o‘ziga jalb qilish ehtimoli kattaligidan dalolat beradi. Bundan tashqari ushbu afzalliklarga olib keladigan asosiy jihat bu turmarshrutni shakllantirish texnologiyasining bosqichma-bosqich amalga oshirilishi bo‘lib hisoblanadi. Standart turmarshrut asosiy xizmatlardan parvozlar, turar joy, sug‘urta va transferlarni o‘z ichiga oladi.

Sayohatni mustaqil tuzish texnologiyasi va sayohat rejasini mukammal tuzishda turli xil vositalar, ilovalar, platformalar hamda resurslardan foydalanishni o‘z ichiga oladi va uning bosqichlari quyidagi 1-rasmda ifodalangan.

1 – Rasm. Sayohatni mustaqil ravishda uyushtirish bosqichlari (1-13-bosqichlar)

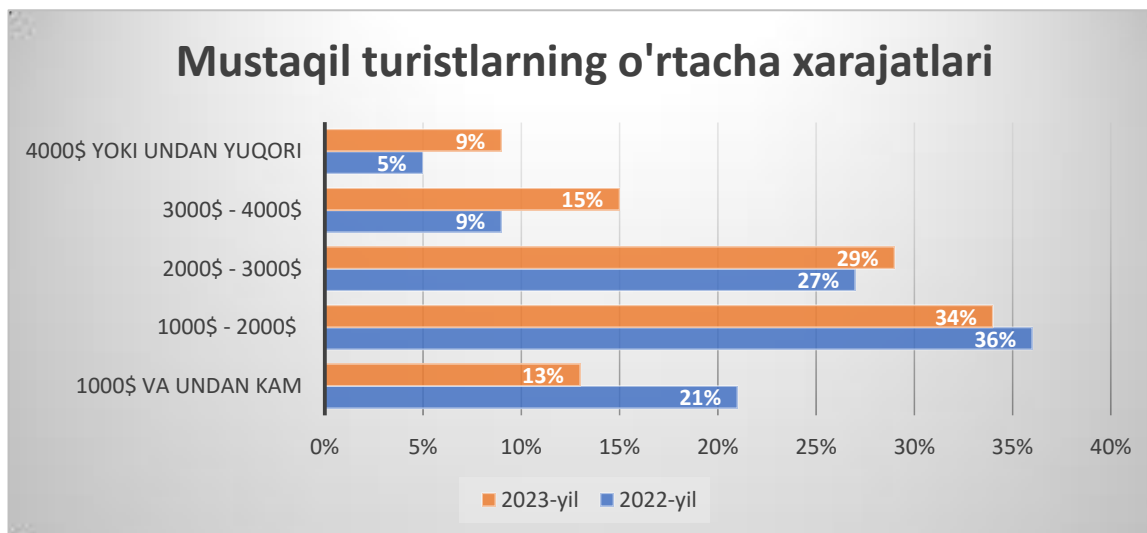
1-bosqich. Mustaqil sayohatni amalga oshirishda boradigan manzilni aniqlashdan boshlash lozim. Inson qayerga borishini xohlayotganiga esa ta’sir qiluvchi 3 ta asosiy jihatni tashkil etib rasmda A1, A2, A3 deb belgilangan.

A1 – qaysi sayohat turini tanlash (sarguzasht, madaniy, sport turizmi va h.k). Turizm industriyasi rivojlangan ko‘plab mamlakatlar mavjud va ularning har biri ixtisoslashtirilgan turistik turlarga ega. Masalan, Solo Travel Statistics 1118 kishi o‘rtasida o‘tkazgan so‘rovnoma natijasi asosida bergan ma’lumotlariga ko‘ra, mustaqil turistlar kruiz turlarni 24%, sarguzasht turlarni 29.41%, shahar bo‘ylab sayohatlarni 23.70%, turistik joylardan uzoqda mahalliy aholi bilan muloqot qilishni 42.69%, piyoda yurish 40.70%, sohilda dam olish 31.50%, hashamatli tur 13.50%, hamroh bilan 47.15%, safari turlar 29.60%, sport va golf 2.75%, chang‘ida uchish 2.28% va boshqalar 22.49% ni tashkil etgan [4].

A2 – Insonning moliyaviy ahvoli. Turist o‘z byudjetiga qarab sayohatni tuzadi va ushbu sayohat uchun qancha mablag‘ sarflashini ham oldindan belgilab oladi. Sayohat uchun sarflanadigan xarajatlarni aniqlashda parvozlar, turar joy, oziq-ovqat, o‘yin-kulgi, visa, sug‘urta va xaridlarni inobatga olish talab etiladi. Solo Travel Statistics bergan ma’lumotiga ko‘ra, mustaqil turist sayohati davomida aviachiptani inobatga olmagan holda haftalik sarf-xarajatlari 2-rasmda ko‘rsatilgan.

A3 – Sayohatga boradigan qulay vaqt. Vaqt omili sayohatga turli yo‘llar bilan ta’sir qilishi mumkin ya’ni, turistik mavsum nomavsumiy paytdagi sayohat. Turli mamlakatlarda turistik mavsum yilning har xil vaqtida to‘g‘ri keladi. Misol uchun O‘zbekistonda turistik mavsum bir yilda ikki martaga to‘g‘ri keladi, bu aprel-may va sentabr-oktabr oylari, chunki ushbu davrlarda mamlakat iqlimi o‘rtacha 20-25 C daraja atrofida bo‘ladi.

2-

Rasm. Mustaqil turistlarning bir haftadagi sarflangan mablag‘lari

Sayohatni qaysi vaqtda tanlash turistning xarajatlariga bevosita ta’sir etadi. Solo Travel Statistics yuqorida o‘tkazgan so‘rovnoma natijasi asosida bergan ma’lumolari 3-rasmda ko‘rsatilgan.

Janvar	Fevral	Mart	Aprel
24.58%	29.45%	30.07%	44.85%
May	Iyun	Iyul	Avgust
47.79%	26.39%	18.91%	20.72%
Sentabr	Oktabr	Noyabr	Dekabr
55.27%	56.96%	30.80%	21.63%

3-Rasm. Mustaqil turistlar sayohatga boradigan vaqtlari

Booking.com 2022-yilda 32 davlatdan iborat bo‘lgan 30000 dan ortiq ishtirok etgan turistlar orasida o‘ziga xos tadqiqot olib borganda, ulardan 26% turistik nomavsumiy paytda sayohat qilishni afzal ko‘rishgan [5].

2-bosqich. Hududni o‘rgansih. Ushbu 3 bosqichli jarayonlar rasmda B1, B2, B3 deb belgilangan.

B1 – hududning geografik xaritasi bilan tanishish. Geografik xarita turistga boradigan hudud qaysi qit’ada joylashganligi, iqlimi, mamlakat poytaxtini va shaharlar ketma-ketligi, diqqatga sazovor joylarning joylashgan nuqtalari haqida ma’lumot to‘plashga imkon beradi.

B2 – hududning atrofidagi mamlakatlarni o‘rganish. Chegaradosh mamlakatlarni o‘rganishning afzal tomonlari uzoq vaqt sayohat qilishni rejalashtirgan turist bir vaqt ichida bir necha mamlakatlarga sayohat qilish imkoniga ega bo‘ladi. Masalan Ispaniya davlatining hududini ko‘rib chiqsak, mamlakat ikki qit’a Afrika va Yevropada joylashgan. Demak bu turist bir martaga ikkita qit’ani ham bir vaqtda sayohat qilish imkonini beradi. Shunga qarab turist o‘z turistik marshrutini tuzadi.

B3 – hududdagi shaharlar joylashuvi. Hududning turistik joylarini va ularga tashrif buyurish ketma-ketligini aniqlash bu turistga vaqtni tejash va undan unumli foydalanish, ko‘proq joylarga tashrif buyurish imkonini beradi.

3-bosqich. Turistik marshrutlar haqida ma’lumotlarni to‘plashning uch bosqichi tavsiya etilib, rasmda C1, C2, C3 deb belgilandi.

C1 – mamlakatning rasmiy turistik veb-sahifasini tahlil qilish. Rasmiy turistik veb-sahifalardan turistik obyektlar, ixtisoslashtirilgan turistik agentliklardan xilma-xil turlar, turistik xizmatlar, narx siyosati va boshqa ma’lumotlarni isloh qilish imkonini beradi.

C2 – ilmiy ommabop va badiiy kitoblardan turistik obyektlar tarixi haqida chuqur ma’lumotga ega bo‘lish imkonini beradi. Yana bir ommabop qidiruv tizimi bu Google. Masalan, “X da nimalarni ko‘rish mumkin”, “Y da eng qiziqarli joylar” yoki “Z dagi diqqatga sazovor

joylar” deb qidiruvda berib ko‘pgina ma’lumotlarni olish mumkin. 2023-yilga kelib eng ko‘p ishlatiladigan qidiruv tizimi statistik ma’lumotlariga ko‘ra Google qidiruv tizimi 90.68% bilan birinchi o‘rinni egalladi, undan keying o‘rinlarni Bing 3.23%, Yahoo 3.17%, Naver 0.48%, DuckDuckgo 0.35% va boshqalar 2.09% ni tashkil etdi. Dunyoda 90% dan ortiq odamlar o‘z savollariga javob olish uchun har kuni Googledan foydalanishadi. Natijada, Google qidiruv tizimi har kuni 1,5 milliard veb-saytni skanerlab, 8,5 milliarddan ortiq so‘rovlarni qayta ishlaydi. Bundan tashqari “mehmonxona” so‘zi bilan qidiruvni amalga oshirganlar 2024-yil fevral oyiga kelib 41 100 000 ni tashkil etgan bo‘lsa, “band qilish” so‘zi 35 000 000, “aviachiptalar” 29 700 000, kabi turizm sohasiga tegishli kalit so‘zlarni ishlatgan holda qidirshgan. Google Keyword Planner bergan ma’lumotlariga ko‘ra, “mustaqil sayohat” iborasi qidiruv tizimida oyiga o‘rtacha 40 500 kishini tashkil etmoqqa, bu ko‘rsatgich 2019-yilga nisbatan 49% ga o‘shisha erishdi [6].

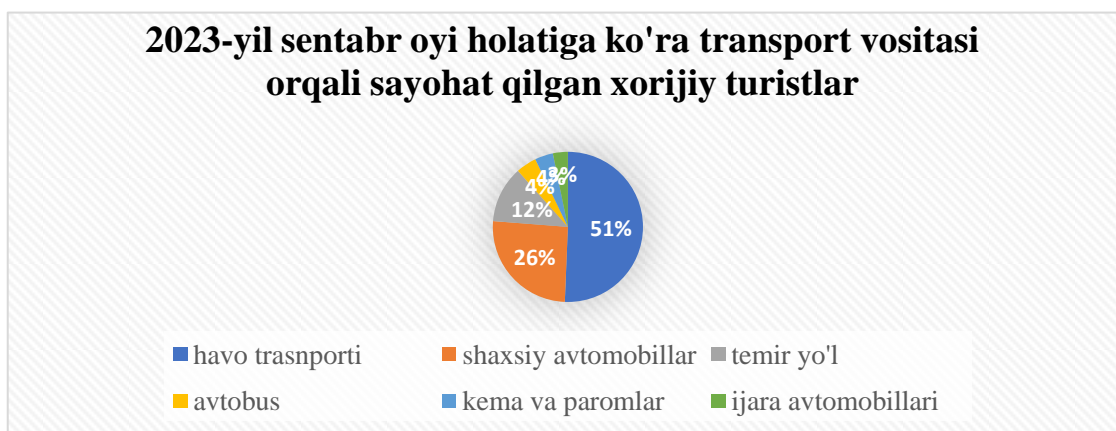
C3 – bundan tashqari eng aniq va foydali ma’lumotlarni oldin o‘sha hududga tashrif buyurgan yaqin do‘stlar, tanishlardan olish mumkin. Sababi tashrif buyurganlarning tajribasi amalda ko‘proq yordam beradi. Misol uchun mamlakat ichida mavjud holat, insonlarning xulq-atvorlari va madaniyati, valyuta ayri boshlash tartibi, milliy ovqatlar turlari va narxlari, mahalliy transport vositalari, nima mumkin va nima mumkin emasligi haqidagi ma’lumotlar olish mumkin.

6-bosqich. Transport vositalarining turlari va ularni band qilish jarayonlari rasmda F1, F2, F3 deb belgilandi.

F1 – Birinchi navbatda chet mamlakatga tashrif buyurish uchun aviachiptalarni band qilishdan boshlanadi. Buning uchun boradigan manzilni oldindan aniqlab, keyinchalik narxlarni maxsus ixtisoslashtirilgan veb-sahifalarda kuzatib borish imkoniyatiga ega bo‘lish mumkin. Kuzatuvni **3-6** oy tashrif buyurishdan oldin boshlash maqsadga muvofiq, ushbu davrda turist dunyoda mashhur skyscanner.com, uber.com, cheapflights.com.au, aviasales.uz, rainair.com, uzairways.com kabi qidiruv tizimlaridan foydalanishi mumkin. Open Trends 2024-yil yanvar oyida internetdagi eng mashhur avia veb-saytlar reytingini e‘lon qilgan va unda irtc.co.in 132,59, uber.com 114,55, Ryanair.com 88,62, Expedia.com 85,73, aa.com 74,54, Flightaware 68,52, yuro-zapad.com 64,44, united.com 63,23, flightradar24.com 62,17, skyscanner.net 61,6 million kishi tashrif buyurishgan [7].

F2 – mamlakat ichidagi shaharlar o‘rtasida harakatlanadigan temir yo‘l chiptalarini <https://eticket.railway.uz/> web-sahifasidan onlayn tarzda band qilish mumkin (O‘zbekiston misolida). Temir yo‘l tarmoqlari shaharlararo harakatlanadigan eng qulay transport vositasi hisoblanadi. Temir yo‘l chiptalarni band qilishda malakatdagi turistik mavsumlarni ham inobatga olish lozim.

F3 – maxsus transport turlari, masalan, paromlar, yaxtalar va shunga o‘xshash transport vositalari uchun chiptalarni <https://book.aferry.com> web-sahifasidan band qilish mumkin.

4-Rasm. Transport turlari orqali sayohat qilishgan xorijiy turistlar

Statista.com bergan ma’lumotlariga ko‘ra 2023-yil sentyabr oyiga qadar havo transporti orqali 50.3%, shaxsiy avtomobilar 25.4%, poyezdlar 12.1%, avtobuslar 4.4%, kema yoki paromlar 3.9% va ijara olingan avtomobillar 3.2% orqali xorijiy turistlar o‘z sayohatlarini amalga oshirishgan.

Hozirda har bir zamonaviy turist ijtimoiy tarmoqlarda faol bo‘lib, o‘zining yetarli darajadagi auditoriyasiga ega. Bugungi kunga kelib turistlar Instagram, Facebook, Twitter va Tik Tok kabi ijtimoiy tarmoqlarda o‘z sayohatlari bilan faol bo‘linishadi. Ular fotosuratlar, video lavhalarni doimiy ravishda yuklab borishadi. Diqqatga sazovor joylar, mehmonxonalar, restoranlar va boshqa tashrif buyurgan joylari haqidagi taassurotlari bilan o‘rtoqlashishadi. Ba’zi bir turistlar esa, o‘zlarining bloglari yoki YouTube kanallarini yaratadilar. Turizm industriyasidagi statistik ma’lumotlarni olib boradigan Mize blog sahifasi ma’lumotlariga ko‘ra, deyarli 74% turistlar o‘z sayohatlari davomida ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishadi. Turizm yo‘nalishi Instagram sahifasida o‘rtacha 1,41%, Twitterda 0,04%, Tik Tokda 8,74% va Facebookda 0,27% jalb qilish darajasini tashkil etadi [8]. Keyingi jarayon oila a‘zolari va yaqin do‘stlarga tavsiyalar berish. Statista bergan ma’lumotlariga ko‘ra, turist sayohatga chiqishdan oldin qaysi axborot vositalari boradigan manzilni tanlashda katta hissa qo‘shgani haqidagi statistikasida ijtimoiy tarmoqlardan 75%, TV kanallar, axborotlar va kinolardan 64%, oila va do‘stlardan 47% ni tashkil etgan. Hozirgi kunga kelib o‘nlab mustaqil turistlar uyushmasining veb-sahifalari tashkil etilgan bo‘lib, ushbu uyushmaga a‘zo bo‘lgan mustaqil turistlar sayohatlaridan keyin sharh qoldirish, tavsiyalar berish va maqolalar yozish evaziga daromad olishlari ham mumkin bo‘ladi [9].

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, sayohatni mustaqil tashkil etishdagi bosqichlar va jarayonlar boradigan manzil va turistning xohish istaklariga qarab farq qilishi mumkin. Biroq yuqorida sanab o‘tilgan jarayonlar mustaqil turistga sayohat jarayonini boshqarib undan maksimal darajada zavqlanishiga olib keladi. Yuqoridagi xalqaro tajribalardan kelib chiqib, mustaqil turistlarni mamlakatimizga ko‘proq jalb qilish, turistik xizmatlar haqida oson va tez ma’lumotga ega bo‘lish va band qilish jarayonini takomillashtirishga erishish maqsadida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Mamlakatdagi barcha turistik xizmatlar, turizm sohasida faoliyat olib borayotgan obyektlar va subyektlarni to‘g‘ridan-to‘g‘ri band qilish imkonini beruvchi bir tizimda jamlangan milliy onlayn platformani yaratish va uni jahon turizm bozorida ya‘ni mustaqil turistlar uyushmalarida targ‘ib qilish;
2. Mamlakat ichida mustaqil turistlar bemamlol harakatlanishi ta‘minlash maqsadida aeroport va temir yo‘l vokzallari, turistik obyektlari, supermarketlar, restoran va shunga o‘xshash ovqatlanish maskanlari hududlarida internet tarmoqlarida ulanish imkonini beruvchi wi-fi zonalarni tashkil etish;
3. Mamlakat hududida kirish joylarida (aeroport, temir yo‘l chegaralar) uyali aloqa vositalarni ta‘minlash maqsadida sim karta sotuvchi shaxobchalarni o‘rnatish.

Yuqorida berilgan takliflar nazarimizda vositachisiz tashrif buyurmoqchi bo‘lgan mustaqil turistlar uchun barcha turistik xizmatlarga ega bo‘lishda ortiqcha qiyinchiliklarsiz amalga oshirish ehtomoli yuqori bo‘lishini taxmin qilish mumkin. Bu esa kelajakda mustaqil turistlar oqimining o‘sishiga bevosita ta’sir etuvchi omil bo‘lib hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. А.И. Зырянов, И.С. Зырянова, Технология планирования самостоятельного путешествия, Географический вестник, 2013, 2 (25).
2. Respublikaga xorijiy turistlar sonini keskin oshirish hamda ichki turizmni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni, 2024-yil 12-yanvar, PF 9-son.
3. Alok Singh, Independent Travel, Travel Planning Tips, <https://www.goworldtravel.com/>.
4. Solo Travel statistics 2023, <https://www.condorferries.co.uk/solo-travel-statistics>.
5. Climate, Community and Choice: Booking.com Reveals the Trends Shaping Sustainable Travel in 14 april, 2022.
6. Abbey Collins, Changing Tides in Hospitality: The Solo Traveler's Influence, 2.11.2023.
7. Open.Trends, Top websites in Worldwide (Airlines Industry), January 2024, <https://www.semrush.com/trending-websites/global/airlines>.
8. Positive and negative effects of social media on the Tourism industry, 15.06.2022, <https://mize.tech/blog/>.

9. Social media has the Greatest Influence on Travel Destination Choices, Jun 6, 2023, <https://www.statista.com>.

<p style="text-align: right;">К.Юлдашев</p> <p>Информационные технологии, используемые при самостоятельном планировании путешествия и его этапы</p> <p>Аннотация: в статье последовательно анализируются и освещаются статистическими данными преимущества самостоятельного планирования поездки и ее этапы. В процессе самостоятельного проектирования турпакета были разработаны рекомендации по способам бронирования основных и дополнительных туристических услуг, то есть авиа- и железнодорожных билетов, гостиницы, услуг общественного питания через различные веб-страницы и другие способы.</p> <p>Ключевые слова: самостоятельный туризм, неорганизованные туры, клубы самостоятельных туристов, интернет-технологии, системы онлайн-бронирования, этапы организации поездки самостоятельно.</p>	<p style="text-align: right;">K.Yuldashev</p> <p>Information technologies used in independent travel planning and its stages</p> <p>Abstract: in the article, the advantages of independent planning of the trip and its stages are analyzed sequentially and illuminated by statistical data. In the process of independent design of the tour package, recommendations were developed about ways to book basic and additional tourist services, that is, air and railway tickets, hotel, catering services through various web pages and other methods.</p> <p>Keywords: free independent tourism, unorganized tours, independent travelers' clubs, information technologies, online booking systems, stages of organizing a trip independently.</p>
--	--

Анжим Айдосбаевна Ембергенова – Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университети тадқиқотчиси

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ЗАМОНАВИЙ ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

<p>Аннотация: ушбу мақолада Қорақалпоғистон Республикасида замонавий туризм ва хизмат кўрсатишнинг моҳияти, муаммолари, инновацион фаолияти ҳақида айтилган. Smart-туризмнинг таклиф этилаётган таърифи ақлли технологиялардан фойдаланиш орқали истеъмолчи учун туристик хизматнинг қўшимча қиймати кўрсатилган.</p> <p>Калит сўзлар: Smart-туризм, ақлли технологиялар, замонавий шаҳарлар, ахборот ва коммуникация, “Ақлли” туман, шаҳар ва маҳалла, экстремал туризм.</p>

Кириш Smart-туризм («Ақлли туризм») – бу туризм индустрияси ва инновацион S&R технологиясини биргаликда ривожлантириш модели бўлиб, бу нафақат туризм индустриясини ривожлантиришнинг келажакдаги тенденцияси, балки замонавий хизмат кўрсатиш соҳасини ўзгартириш ва модернизация қилишнинг калити ҳисобланади. Smart-туризмнинг таклиф этилаётган таърифи ақлли технологиялардан фойдаланиш орқали истеъмолчи учун туристик хизматнинг қўшимча қийматини олишга аналтади.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили. Умуман олганда, яқин йилларда республикамиз ҳудудларида, шу жумладан Қорақалпоғистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш бўйича ўлкан ишлар амалга оширилган. Буни қабул қилинган ҳукумат қарорлари ва улар доирасида амалга оширилган ишлар кўламлирида кўриш мумкин илмий-услубий асосларини яратиш бўйича илмий тадқиқотлар М.К.Пардаев, И.С.Тухлиев, А.Абдуллаев, К.Муфтайдинов, Х.Айбешов, Н.Т.Тухлиев[6], Б.Н.Навруз-зода, Н.С.Ибрагимов [7], О.Н.Хамидов, Б.Ш.Сафаров[8],М.Т.Алиева, А.А.Эштаев, А.Т.Мирзаев, А.Н.Норчаев, Ш.Р.Файзиёва, С.Салаев, Б.Олланазаров, Ш.С.Сайфутдинов[10] каби олимларнинг илмий ишларида баён этилган. Бевосита Қорақалпоғистон Республикасида туризм соҳасининг янги йўналишларини ривожлантиришга М.Халимова, Б.Исмаилов ва бошқа олимларининг илмий ишлари бағишланган.

Тадқиқот методологияси: Ушбу мавзунини урганиш учун куйидаги усуллардан фойдаланилди, таҳлил, индукция, дедукция ва кузатиш методларидан. График усулда таҳлил қилиш ва расмий статистиканинг расмий манбаларидан маълумотлар туплаш

МУАЛЛИФЛАРГА ЭСЛАТМА

Таҳририятга мақола юборилганда муаллиф қуйидаги қоидаларга риоя қилиши лозим:

- ☞ “Сервис” журнали хизмат кўрсатиш ва сервис ҳамда иқтисодиётга оид мавзулардаги илмий мақолаларни чоп этишга мўлжалланган ОАК томонидан эътироф этилган илмий-амалий нашр бўлганлиги сабабли, таҳририятга тақдим этиладиган мақолалар ҳам бевосита шу соҳага оид илмий изланишларга, тадқиқот натижаларига асосланган бўлиши лозим.
- ☞ **Мақоланинг таркиби:**
- ☞ Муаллифнинг фамилияси, исми ва отасининг исми, лавозими ва илмий даражаси, мавзунинг номи, аннотация, калит сўзлар (ўзбек, рус ва инглиз тилларида).
- ☞ Кириш. мавзунинг долзарблиги,
- ☞ Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили,
- ☞ Тадқиқот методологияси,
- ☞ Таҳлил ва натижалар,
- ☞ Хулоса ва таклифлар,
- ☞ Фойдаланилган адабиётлар рўйхатидан иборат бўлиши лозим.

- ☞ **Илмий мақоланинг ҳажми** жадвал, расмлар, фойдаланилган адабиётлар рўйхати билан бирга 4 бетдан, қисқа хабарлар 3 бетдан, тақризлар 2 бетдан кам бўлмаслиги, MS Word дастурида Times New Roman 14 шрифтида бир интервал оралиғида 10 бетгача расмийлаштирилган бўлиши керак.
- ☞ Мақоланинг матни ўзбек, рус ёки инглиз тилларида ёзилган бўлиб, аниқ, раво ва адабий тилда таҳрир қилинган ва 1 нусхада қоғоз вариантыда муаллифлар имзо чеккан ҳолда электрон версияси билан бирга тақдим этилиши талаб қилинади.
- ☞ Таҳририят мақолаларни қисқартириш, тўғрилаш ва таҳрирлаш ҳуқуқига эга.
- ☞ Фойдаланилган адабиётлар рўйхати амалдаги стандартлар асосида расмийлаштирилган бўлиши лозим.
- ☞ Жадвал, диаграмма ва расмлар ихчам ва тушунарли фақат китоб шаклида ёритилиши, уларнинг тартиб рақами, номи, жадвал маълумотларининг манбаларига ҳаволалар албатта берилиши лозим. Альбом шаклидаги жадвал ва расмлар қабул қилинмайди.
- ☞ Мақоланинг умумий мазмуни унинг долзарблиги, ўрганилганлик даражаси, мавзуга оид бугунги муаммолар ҳамда уларнинг ечимлари хусусида муаллиф фикр-мулоҳазалари ифода этилган, яқуний хулосага, аниқ таклиф ва тавсияларни ўз ичига олган бўлиши керак.
- ☞ Ушбу талабларга жавоб бермайдиган мақолалар чоп этишга қабул қилинмайди ва қайтарилмайди.

“Сервис” журналида эълон қилинаётган материаллардаги далиллар, рақамлар ва маълумотларнинг ишончлилиги учун уларнинг муаллифлари жавобгардир.

Таҳририят фикри муаллифларнинг фикрига мос келмаслиги мумкин. Журналдан кўчириб босилаётган материалларни шу журналдан олинган, деб кўрсатилиши ва албатта иқтибос берилиши шарт. Мақолалар плагиат (кўчирмачилик) текширувидан ўтказилади.

ISSN 2091-5187

☞ “СЕРВИС” ☞

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят
бўлимида нашрга тайёрланди.

27.05.2024 йилда теришга берилди. 14.06.2024 йилда босишга рухсат этилди.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84_{1/8}. “Times” гарнитураси. Офсет
босма усули. Шартли босма табоғи 15,76. Ҳисоб-нашриёт
табоғи 12,5. Адади 100 нусха. Буюртма № 0076В/24

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтининг
матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 025316.
Реестр № Х-119112.

Манзил: Самарқанд шаҳри, Шохрух кўчаси, 60-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2024.